THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST [Telephones: ADelaide 7424-7425
NATHAN FRIEDLAND, President.
Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913.
ALLIED PRINTING TRADES UNION LABEL COUNCIL TORONTO, ONT. 25

די מפלה פון הודיזם אין מאנטרעאל

מיר ווייסען ניט ווי גרויס עס איז געווען דער אידישער איינפלוס און וויך וויפיעל די אידישע שטימען אין מאָנטרעאָל האָבען געהאָלפען צו שטיר־פען דעם הודיזם פון דעם שטאָדטישען רעגיערונגס טראָן. איין זאַך איז אָבער זיכער, אז ווי קליין דער אידישער איינפלוס איז ניט געווען, איז דאָ געגוג אורזאַכע זיך צו פרעהען און זעהן אין הוד'ס מפלה א אידישען זיעג.

אין די לעצטע עטליכע יאָר, איבערהויפּט זייט קאַמיליען הוד איז געוואָרען דער מעיאָר פון מאָנטרעאָל, און האָט געהאַט א מערהייט אין שטאָדט ראַט. האָט זיך פאַרשפּריים א גרויסע אַנטיסעמיטישע כוואַליע אין מאָנטרעאָל און איבער דער גאַנצער פּראָווינץ.

נים זייענדיג געגוי באַקאַנט מיט די אַקטועלע פאַקטען, איז שווער צו זאָגען מיט זיכערהייט צי קאַמיליען הוד האָט געשטיצט די דאָזיגע אַנ־טיסעמיטישע באַוועגונג, אָבער דער פאַקט בלייבט, אז קוים האָט ער ניט געהאָלפען אונטערצודריקען די דאָזיגע באַוועגונג אלס מעיאָר פון מאָנטרעאָל. איז ער אזוי פיעל שולדיג ווי ער וואָלט עס דירעקט געשטיצט.

אַנטיסעמיטיזם פון ערגסטען סאָרט האָט זיך פאַרשפּריים אין מאָנ־טרעאָל בפרט און דער פּראָווינץ קוויבעק בכלל. די שענדליכסטע בלבולים זענען געמאַכט געוואָרען אויף אידען, און געוויס האָט דער געטריבענער אַנטיסעמיטיזם געהאַט אַן אָפּקלאַנג אביבער'ן גאַנצען לאַנד.

דער דאָזיגער אַנטיסעמיטיזם האָט געטריבען צו דעם, אז די עפענט־ליכע מיינונג איז פאַר'סמ'ט געוואָרען געגען די אידען. עס איז געווען א פאָלשטענדיגער עקזעמפּליאַר פון היטלעריזם אין דייטשלאַנד אין א פיעל גרעבערער און העסליכערער פאָרמע.

הוד'ס מפלה אין די וואָלען לעצטען מאָנטאָג איז ניט געווען קיין צו־גרויסע איבערראַשונג. מען האָט געפיהלט, אז דאָס וועט קומען איבערהויפּט נאָך די פּראָווינציעלע וואָלען לעצטען אויגוסט, ווען דער זעלבער הוד האָט זיך פאַרמאָסטען צו פאַרכאַפּען די פּראָווינציעלע רעגיערונג און באַזיגען טאַשערא'ן.

לעצטען אויגוסט האָט קאַמיליען הוד געכאַפּט נאָך א גרעסערע מפלה אידער די, פון לעצטען מאָנטאָ. ער און זיין פּאַרטיי, זענען איינמאָך צו־שמעטערט געוואָרען. הייסט עס, אז מען האָט נאָך דאַן געוואוסט אז ער וועט שוין לאַנג ניט געוועלטיגען. עס איז אָבער א גרויסע סאַטיספעקציע צו זעהן, אז דאָס פאָלק האָט געגעבען הוד'ן צו פאַרשטעהן, אז זיין רעגיע־רונג וועט לענגער ניט געדולדעט ווערען.

מיר מיינען דערמיט ניט צו זאָגען, אז מיט הוד'ס מפלה וועט די אַנטיסעמיטישע פּראָפּאַגאַנדע אָפּגעשטעלט ווערען אין קוויבעק. די אַנטי־סעמיטישע בלעטלאַך און די כלבים וועלכע ביילען דורך זיי האָבען באַקומען א וואַרנונג אז דאָס פאָלק וועט זיי לאַנג ניט דולדען, און אז עס וועט קומען א צייט ווען מען וועט זיך מיט זיי אָפּרעכענען.

פאַר די אידען איז די סאַטיספעקציע א טאָפּעלע, ווייסענדיג, אז זיי האָבען געשפּילט א באַדייטענדע ראָלע אין העלפען פאַרגרעסערען די מפלה פון הודיזם.

די ראיאטען אין ניו־פאונדלענד

קיינער וועט חלילה ניט באַשולדיגען די קאָמוניסטען, אז זיי האָבען א האַנט אין די ראיאָטען, וועלכע זענען געכטען פאַרגעקומען אין ניו־פאונד־לענד, ווען איבער פּופּצעהן טויזענט בירגער האָבען געשטורמט דעם פאַר־לאַמענט.

אין דער לעצטער צייט איז מען געוואוינט געוואָרען צו וואַרפען אַלץ אויף די קאָמוניסטען. מען באַשולדיגט אפילו קאָמוניזם אין דעם יעצטיגען פינאַנציעלען קריזיס, וועלכער הערשט.

דער עולם האָט שוין אָבער לאַנג אויפגעהערט צו זיין א גולם און מען קען אים מיט אזעלכע מעשות ניט אָנשטאָפּען.

האָבען זיך דאָך אין די ראיאָטען אין ניו־פאונדלענד ניט באַטיילינט קיין אַרבייטסלאָזע. עס איז אויך ניט געווען קיין הונגער מאַרטש, און קיינער האָט קיין בּרויט ניט געפאָדערט. מען האָט כלויז געפאָדערט אז די קלאַגען געגען דעם פרעמיער זאָלען אונטערזוכט ווערען.

פרעמיער סער ריטשאַרד סקווייערס איז עפענטליך באַשולדיגט גע־וואָרען, אז ער האָט גענומען פון א געוויסער מאָנטרעאָלער פירמע פּופּצעהן טויזענט דאָלאַר כאַבאַר פאַר דער פרייוויליגיע די דאָזיגע פירמע זאָל צו־שטעלען שנאַפּס אין די רעגיערונגס סטאָרס פון ניו־פאונדלענד. דער באַשול־דיגער האָט געפאָדערט אז אַן אונטערזוכונג זאָל געמאַכט ווערען און די רעגיערונג האָט זיך אַנטוואָרט דאָס צי מאַן מיט'ן רעזולטאַט, אז דאָס פאָלק האָט עס גענומען פאָדערען דורך א ראיאָט אויפ'ן פּאַרלאַמענט.

מיר גלויבען ניט אין קיין בּרוטאַלער מאַכט. מיר גלויבען אויך ניט, אז א יחיד אָדער א רבים איז באַרעכטיגט צו האַנדלען אויסער די ראַמען פון געזעץ, נויל אַן אויפגערעגטער עולם קען ניט האַנדלען איבערליינס. עס ווערט "מאָב רול". אזעלכע אויפגערעגטע אָדער אויפגעהעצטע מאַסען זע־נען לינטשערס. דאָס זענען די "געזעצגעבער" אין די דרום שטאַטען, וואו מאַכט לינטשען געגערס. און צווישען מאַכט קען מען קיין אונטערשייד ניט מאַכען.

דאָרטען, וואו עס הערשט כאַאָס, וואו יעדער איינער אין א מאַסע סוס וואָס אים געפעלט אָדער וואָס אים אָדער איר פאַלט איין אין קאָפּ אין אין אויפרעגענדען מאַמענט, דאָרטען איז כלות־פאַרגיסונג, און דאָס קען ניט אין מאָר ניט מאַלערירט ווערען. עס זענען אָבער פאַראַן צייטען ווען מע־שען געהען ארויס פון געדולד, ווען עס איז ניטא קיין אַנדער אויסוועג ווי אַנגענעמען אזעלכע מיטלען, איבערהויפּט דאָן, ווען עס האָנדעלט זיך אום מענשליכע רעכט.

עס איז אמת, אז דער פרעמיער פון ניו־פאונדלענד האָט געלייקענט די קלאַגען, וועלכע איז געמאַכט געוואָרען געגען אים, אויב עס איז אמת וואָס ער זאָגט, פאַרוואָס־זשע האָט ער מורא פאַר אַן אונטערזוכונג, אַן עפענטליכע און פאַלשטענדיגע?

עס מוז געווים האַלטען שלעכט אין ניו־פאונדלענד ווען געזעץ־ליבע־דע און רוהיגע בירגער זענען געצוואונגען צו מאַכען ראיאָטען אום צו דערגרייכען אַן אונטערזוכונג. געוויס איז דאָס ניט די איינציגע זאַך, וועל־בע האָט געפירט צו דעם, אז דאָס געדולד פון די בירגער זאָל פאַלגען.

א חבר

(מעגליכע שטעסען)
פון וצחקי

א גוטער, סימפּאַטישער מענש און א נעטרייער חבר איז אַוועק...

ישראל קיווא איז געשטאָרבען!

אַרום 7 יאָהר האָב איך מיט דעם דאָזיגען האַרציגען חבר געאַרבייט צוזאַ־מען טאָג־איין־טאָג אויס, וואָך־איין־וואָך אויס און יאָהר־איין, יאָהר־אויס, און איצט איז ער אָפּגעריסען און ווייט, ווייט אַוועק פון אונז לעבעדיגע. אַט דער זעלבער בער גוטמוטיגער, ליעבער קיווא, וועלכער האָט "געזעצט" מיינע טאָג־טעגליכע כתבים, ליגט איצט א פאַרגליווערטער.

איז דער וועהטאָג אזוי טיעף און דער־צער אזוי גרויס.

א נאָהענטער איז אַוועק...

* * *

א רעטעניש איז דער דאָזיגער מענש פאַר מיר תמיד געווען.

ווער איז ער?

מיר האָבען אַלע געוואוסט, אז ער איז ערגעץ פון רומעניע, אָבער וואָרום טראַגט ער אויף זיך אזא טיעף אידיש־ליכען נאָמען ווי ישראל בן עקיבא (קיווא) אהן א פאַמיליען־נאָמען?

האָט ער אונז דערצעהלט א מעשה, אז אזוי איז ער פאַרשריבען געוואָרען אין די מעטריקעס און אזוי איז ער פאַרבליי־בען.

אַן איינזאַם, צוריקגעצויגען לעבען האָט ער געלעבט. הגם פּראָנערעסיוו אין זיינע אַנשויאונגען. ער איז געווען פּראָ־גרעסיוו ניט לויט'ן מוסטער פון פאַרטיי־ליינעס, נאָר ער איז געבראַכט געוואָרען צום ראַדיקאַלען געדאַנק דורך זיינע גע־פיהלען, וועלכע זענען געווען שטענדיג וואַרים צום אונטערדריקטען און ליידענ־דען.

עס איז ניט געווען קיין ראַדיקא־ליזם צו וועלכען מען קומט מיט'ן מאַרך, נאָר א ראַדיקאַליזם צו וועלכען ער איז געבראַכט געוואָרען א דאַנק זיין טיעף מענשליכער האַרץ.

* * *

קיווא איז טויט!

טראָץ דעם וואָס אַנדערהאַלבען טעג זענען שוין פאַראיבער זינט זיין טויט, פונדעסטוועגען קאָן איך נאָך אַלץ ניט שלום מאַכען מיט'ן געדאַנק אַן ער איז מעהר ניטאָ צווישען די לעבעדיגע.

צו נאָהענט איז ער געווען, סאַי אַלס מענש און סאַי אַלס חבר.

עס איז אָבער א גרויזאַמער פאַקט, עס איז א פאַקט וועלכער קען ניט אָפּ־געלייקענט ווערען.

מיט א טאָג פריהער, פאַר זיין טויט, כ'ן איך געווען ביי איהם אין האָספּיטאַל, און איך האָב ניט געוואוסט אז די שאַר־פע נעגעל פון מלאך־המות זענען שוין אזוי נאָהענט צו זיין האַלז.

מיר האָבען גאָר גערעדט וועגען צו־קונפטדיגע פלענער. מיט קיין איין וואָרט האָט ער, אין פאַרלויף פון'ם געשפּרעך ניט אָנגעדייט, אז ער פיהלט דעם סוף נאָהענט. ער האָט גערעדט וועגען פאַר־לאַזען אין גיכען דעם האָספּיטאַל און ער־האָט זיך געזאָרגט וואָס ער וועט אפשר ביי איבער פּסח ניט קענען קומען צו דער ארבייט...

און איצט — וועלען שוין פאַראיבער־איבערגעהן מעהר ווי איין פּסח וואָס ער וועט צו דער ארבייט ניט קענען קומען.

* * *

א טרויעריגער וואָלקען האָט זיך מאַנטאָ אוועגט פאַרצויגען אויף די פּנים'ער פון יעדען מיטגליד פון "זשור־נאַל" סטעף, ווען די נייעס וועגען זיין טויט איז דערהאַלטען געוואָרען.

יעדער איינער האָט פּלוצלונג דער־פיהלט ווי ער וואָלט עפּעס פאַרלוירען — עפּעס אזוינס וואָס מען קאָן מיט קיין געלט ניט קויפען — א גוטען פרייגיק, א ליבענדיגען מענשען און א חבר אין א נויט.

קיווא האָט ניט געהאַט קיין משפּחה אין טאָראָנטאָ, אָבער ער האָט זיך גע־שאַפען א גרויסע, פאַרצווייגטע משפּחה דאָ, אין פאַרלויף פון די 9 יאָהר וואָס ער האָט דאָ געוואוינט. א משפּחה, וועלכע וועט איהם לאַנג, לאַנג געדענקען, א משפּחה וועלכע וועט איהם דערמאָנען מיט א ברכה אויף די ליפּען, א משפּחה, פאַר וועלכער דער נאָמען ישראל בן עקיבא וועט קיינמאָל ניט ווערען אָפּגע־מעקט, אָדער אויסגעלאָשען, און די דאָזי־גע האַרציגע משפּחה האָט ער זיך אליין געשאַפען דורך די 9 יאָהר, וואָס ער האָט געוואוינט צווישען אונז.

פאַר אונז, מיטאַרבייטער פון "זשורנאַל", וועט דאָס גוטמוטיגע פּנים פון ישראל קיווא, לאַנג בלייבען איינ־געקריצט אין זכרון. עס וועט זיך שטאַרק פיהלען דער גרויסער פאַרלוסט. זיין היהליגע קול וועט פעהלען. עס וועט פעהלען. יעדע חברי'שע סביבה וואָס קי־וואָ'ס אנוועזענהייט האָט ביי אונז תמיד געשאַפען.

עהרע זיין אַנדענקען!

ראָזען ברייניין

(שטריבען צו זיין 70־יעהריגען יובילי)
פון מ. צ. פּראַנק

ראָזען ברייניין.

די ערשטע פּופּציג יאָהר פון זיין לעבען האָט ברייניין נאָך פאַרכאַפּט פון יענער רייכער און קאַלירפולער עפּאָכע אין דער אידישער געשיכטע וועלכע האָט אונז געגעבען אזעלכע שעהנע און גרויסע פּרעזענליכקייטען וועלכע וועלען בלייבען פאַר א לאַנגער צייט די פאַרעהרונג און פאַרוואונדערונג פון די שפּעטערדיגע דורות, די גרויסקייט און בערייטענקייט פון ברייניין אלס א שעפער פון דער ניי־העבראַיישער ליטעראַטור איז אָפּגעשלאָ־סען געוואָרען אין די ערשטע פּופּציג יאָהר פון זיין לעבען. די לעצטע צוואַנציג יאָהר איז פאַר דער העבראַיישער ליטע־ראַטור אַ טויך וועניגער באַרייטענד, כאָטש אלס מענש, אלס פּרעזענליכקייט האָט ער ווייט ניט אויסגעהערט צו וואַקסען און ענט־וויקלען זיך. און, ווער ווייס, אפשר ווען ניט די אַנגינסטיגע אומשטענדען, וואָל־טען אפשר די לעצטע צוואַנציג יאָהר אַרויסגעבראַכט ברייניין'ס גרויסע מע־ליקייטען אלס א שריפטשטעלער. וואָרום, ווי היסטאָריש־בערייטענד און ווי עפּאָכע מאַכענד עס זאָלען ניט זיין ברייניין'ס אר־בייטען אויפ'ן געביט פון העבראַיישער ליטעראַטור, האָט זיך אין זיין געפיהלט עטוואָס ניט פאַרענדיגט, עטוואָס א צוואָג אויף א שפּעטערדיגע פאַרריפערונג — און דער צוואָג איז ליידער ניט מקוים גע־וואָרען.

ברייניין איז פון די וועניגע אינטע־רעסאַנטע, אנציהענדע קאַלירלייכע פּער־זענליכקייטען וועלכע בלייבען אייביג יונג און בייטעך זיך, און נעהמען אָן מיט בעגייסטערונג נייע אידעען, און זוכען זיך אלעמאָל צו בעפריינען פון חסרונות, און האַלטען זיך אין איין פאַרמירען ביז'ן לעצטען מאָמענט.

ברייניין איז אין געבוירען געוואָרען צו זיין א שרייבער, אָבער עס איז אמת אַנ־געוואָרען אין די ד' אמות פון דעם שרייב־בער קאַבינעט. די ליידען און שמערצען פון זיין פאָלק האָבען איהם גערופען און נוטען אַן אויס אויף דער אַרענא פון כלל־טעוריי צו וועלכער ער איז ניט צוגע־פאַסט.

געטריבען איהם צו כלל־טעוריי האָט טיילווייז אויך זיין שטאָלץ און זיין זעלבסטווירדע. אזוי ווי א מענש פון גייסט ווערט אַמאָל נכשל ווען ער וויל דוקא ווע־רען א סוחר, אזוי איז ברייניין אויך נכשל געוואָרען ווען ער האָט געזוכט דוקא ווע־רען א מענש פון טאַט און ניט נאָר פון וואָרט.

אוודאי האָט ברייניין אריינגעטראָגען אין זיין כלל טעוריי א העכערע און שעה־נערע נאָטע, אודאי האָט ער פיעלע מענ־שען בעגייסטערט, און אודאי איז זיין פּאָעטיווע אויפטאָונג אין די עפענטליכע אַרבייטען געווען געוויסער פון זיינע חסרונות, אָבער דורך דער צייט האָבען מיר פאַראָנען אפשר דאָס בעסטע וואָס ברייניין איז אונז געווען ביכולת צו געבען אלס א העבראַיישער שריפטשטעלער. אזוי דוכט מיר. נאָר די לעצטע צוואַנציג יאָהר זיינען איבערהויפּט ניט געווען קיין פּרוכטבאַרע יאָהרען פאַר די גרויסע מע־שען פון דער העבראַיישער ליטעראַטור.

ווען פרישמאַן האָט געלאָכט פון ביאַליק'ן האָט איהם ברייניין שוין אויפגע־נומען אלס א צוקונפטיגען גרויסען דיכ־טער. ווען קיין אנגעזעהענע העבראַיישע צייטשריפט האָט ניט געוואָלט דרוקען טשעריכאָווסקיס לידער איז ברייניין גע־ווען דער וועלכער האָט פאַראויסגעזאָגט א גרויסע צוקונפט. און דער גרויסער שני־אור וועלכער איז לעצטענס אויסגעוואַק־סען אלס א גרויסער אידישער פּראָזע שרייבער, וואָס קען זיך צוגלייכען צו מענדעלען און שלום עליכם איז ארויף אויף דער ארענא פון ליטעראַטור מיט ברייניינ'ס בעגייסטערטער ערמוטיגונג. ברייניין איז דער ערשטער ביאָגראַף אין דער העבראַיישער ליטעראַטור, ברייניין האָט אויך איינגעפיהרט אין דער פאַר־מליצה'דיגער העבראַיישער ליטעראַטור א פרישער איינפאַכער און שעהנעם סטיל, און אייראָפּעאישע בעגריפען אין קריטיק. ליידער איז ביי ברייניין'ען פאַרבליבען דער מאַן פון איינעם וואָס קומט פון דרויסען מיט הכרכים און דערצעהלט די קליינשטע־טעלדינע לאַנדסלייט די נסים ונפלאות פון "דאָרט". אָבער זיין גרויס ווערק, זיין לע־בענס ווערק האָט ברייניין ניט ארויסגע־באַכפּט, א ווערק וועלכער זאָל בלייבען לדורות...

"טרוימער און קעמפער" האָט איהם איינער אָנגערופען. דאָס איז דאָכט זיך ברייניין'ס אייגענער אויסדרוק. "חולמים ולוחמים" האָט געהייסען א ראָמאַן וועל־כער ברייניין האָט אָנגעפאַנגען צו פאַר־עפענטליכען. אין זיין "הדרור", דער ראָ־מאַן איז געווען א קנאַפּער ראָמאַן, ער האָט זיך סיי ווי ניט געענדיגט, אָבער דער חן פון ברייניין'ס שעהנער פּערזע־ליכקייט איז אויף איהם געלעגען און דערהויפּט — דער נאָמען, די פראַזע 'חולמים ולוחמים' — טרוימער און קעמ־פער. מיט דעם נאָמען האָט זיך נאָכדעם בענוצט היערי ווען ער האָט בעשריבען די העלדען פון ארץ ישראל.

ברייניין איז אָבער א גרויסער חלום, א שעהנער חולם, אָבער ליידער האָט ער גע־וואָלט דוקא זיין א לוחם אויך...

און ברייניין האָט געבראַכט זיין שעהנע פאַר'חומ'טע פּרעזענליכקייט צו די שפּאָלטען פון דעם "קענדער אדלער" און צו די מיטיגנגען פון דער היבערו־אי־מיגראַנטס און אַמאָל אפילו אויף פּאָליטי־שע מיטיגנגען. און די פון אונז וועלכע האָ־בען זוכה געווען צו לעבען צוזאַמען מיט ברייניין'ען אין יענער עפּאָכע פון זיין לע־בען האָבען געהאַט א פּרעזענליכען געגוס פון דעם פאַרלוסט פון דער העבראַיישער ליטעראַטור. ווי ווענג ברייניין האָט זיך ניט אריינגעפּאַסט אין זיין נייער ראָליע, האָט ער זי אָבער בעשיינט מיט זיין הער־ליכער, טרוגמערישער, אַמאָל נביא'ישער פּערזענליכקייט. אלס אביעקטיווע אפשאַ־צער מוזען מיר באַדויערען וואָס ברייניין האָט זיך פאַרנומען מיט כלל טעוריי און האָט געשריבען מיט זיין הער־ליכער, טרוגמערישער, אַמאָל נביא'ישער צייטונגען און איז נאָך געוואָרען א פאַר־לעגער פון א צייטונג. אָבער פּרעזענליך פיהלען מיר זיך צו איהם טיעף פאַרפליכ־טעט און מיר דערמאָהנען זיך מיט בע־גייסטערונג און יענע טעג ווען ברייניין איז געווען אונזער וועג־ווייזער און האָט געהאָלפען צו פאַרמירען אונזערע יוגענד־ליכע טרוימען און שטרעבונגען. און, נאָך אלעמען, אויב מאָנטרעאָל איז, אין קולטור־לען זין רייפער פון אנדערע אַמעריקאַנער אידישע געמיינדען, איז עס פיעל צו פאַר־דאַנקען ברייניין'ען.

די יאָהרען פון ברייניינ'ס זיין אין מאָנטרעאָל זיינען אַן אָנגעוועהטאַנטער פלאַץ אין זיין לעבען.

דער איידעלער טרוימער האָט דוקא געמוזט אריינפאַלען אין אזא געמיינדע וואו די פּלוטאָקראַטיע איז איינע פון די האַרטסטע און שווערסטע אין גאַנץ אַמע־ריקע און וואו מען האָט איהם פריהער אויפגענומען מיט אויסערליכען כבוד אָבער מען האָט איהם גאָר ניט געשאַנע־וועט ווען ער איז זיי געשטאַנען אין וועג...

דער אָנגעוועהטאַנסטער, אָבער אויך דער שעהנסטער קאַפּיטעל אין ברייניינ'ס עפענטליכער טעטיגקייט, איז זיין פיהרער־שאַפט פון דעם קענדער פאָלק פאַר־באַנד און זיין טרוים איז פאַראייניגען די אידען פון קענדער. דער טרוים איז נאָכ־דעם כמעט מקוים געוואָרען אלס דער אי־דישער קאָנגרעס דאָך די מענשען וועלכע האָבען ברייניין'ען גערופען פון ארץ ישראל.

ברייניין איז אָבער א גרויסער חלום, א שעהנער חולם, אָבער ליידער האָט ער גע־וואָלט דוקא זיין א לוחם אויך...

און ברייניין האָט געבראַכט זיין שעהנע פאַר'חומ'טע פּרעזענליכקייט צו די שפּאָלטען פון דעם "קענדער אדלער" און צו די מיטיגנגען פון דער היבערו־אי־מיגראַנטס און אַמאָל אפילו אויף פּאָליטי־שע מיטיגנגען. און די פון אונז וועלכע האָ־בען זוכה געווען צו לעבען צוזאַמען מיט ברייניין'ען אין יענער עפּאָכע פון זיין לע־בען האָבען געהאַט א פּרעזענליכען געגוס פון דעם פאַרלוסט פון דער העבראַיישער ליטעראַטור. ווי ווענג ברייניין האָט זיך פייערונג אין דער אידישער ליטעראַטור.

אויפ'ן וואַנדער וועג

פון ל. יפה

איך פאָהר אין צוג דורכ'ן מדבר סיני אויפ'ן וועג קיין מצרים. ארום א ים פון בורשטין־פאַרבינג וואַנדערן. זעלטען פאַל־מען אאַזען. ים כוואַליעס, ווי שוימיגער מאַרמאָר ליפּען צו די ברעגען. עס פאָהרט צוזאַמען מיט מיר א קאָמי־וואיאזשער פון האַלאַנד. ער פיהרט געשעפטען אין מזרח. זעהט גוט אויס, איז מיט זיך צופרידען. ער זעהט מיינע קאַפּער. "איהר פאָהרט קיין ענגלאַנד, יעצט נאָך פאַלען פון פונט וועט איהר דאָרט בילינ קויפען. מען קאָן דאָרט מאַכען א גוט געשעפט". איך בין מסכים. ער בערוהיגט זיך ניט. רעדט ווייטער:

"וואָס פאַר א סחורה האָט איהר איינגענטליך? וואָס פאַרקויפט איהר?"

וואָס האָב איך געקאָנט ענטפערען מיין קאָלעגע?

איך זיץ און קלעהר וועגען זיין בילד אין אש'ס "קידוש השם".

גזירת ת"ח, הונדערטער אידישע קהלות זיינען אויסגעגלייכט מיט דער ערד. די האַרדען פון כמעלניצקי און גאַנ־טא פאַרפיינינגען און שעכטען אויס איין אידישע קהלה נאָך דער צווייטער. אין טויט שרעק אַנטלויפען און זוכען א רע־אונזער לאַנד. דעם בטחון וואָס שפּראַצט טונג גאַנצע אידישע שטעדט און שטעדט ליך. די שווערד יאָגט זיי נאָך. טויזענטער אידישע פרויען און קינדער ווערען פאַר־קויפט אין קנעכטשאַפט צו די טאַטאַרען.

א פינסטערע פאַרצווייפלונג. האָט ארומגענומען דאָס פוילישע און אוקראַי־נישע אידענטום.

"הכלה אתה עושה לעמך?"

עס וואַנדערט דאָן א קליין אידעל פון קהלה צו קהלה. צו די אידישע קבּרים וואָס זיינען נאָך פאַרבליבען און וואַרטען אויף זייער גורל.

ער קומט אויפ'ן יריד, ער עפענט זיין קרעמעל.

ווען מען פרעגט איהם "וואָס פאַר־קויפט איהר?"

ענטפערט ער:

— בטחון!"

איך וואָלט געווען גליקליך, אויב איך וואָלט געקאָנט, ווי יענער קליין אידעל, ברענגען די פאַרצווייפעלטע צוראַבראָכענע אידישע קבּרים דעם אונגעבראָכענעם גלייבען, די ניט אויסגעלאָשענע האָפענונג, דעם אַלטען אידישען בטחון, וואָס האָט זיך מיט א נייעם כוח און לעבענס־זאַפט אָנגעערונקען אויף די בערג און טאָלען פון אונזער לאַנד, דעם בטחון וואָס שפּראַצט אין פרייד און יסורים, אין דער איינצי־גער אידישער שעפונגס פרייד, אין די יסורים — די איינציגע אידישע יסורים אין דער וועלט, וואָס האָבען א זין און א תוכן אין דער וועלט.

און נאָך עטוואָס וואָלט איך גע־וואָלט ברענגען פון אונזער לאַנד, די טי־פע אונצופרידענהייט, דעם פאַרברענענ־דען אונרוה, די פאַרצעהרענדע אונגעדולד וואָס לאָזען אונז ניט אויף קיין וויי־לע, וואָס לאָזען אונז ניט לעבען, וואָס יאָגט אונז ווי מיט פייערדיגע בייטשען, אזוי קאָן מעהר ניט געהן. יעדע מינוט פיהלען מיר: שטעהען אויף אַן ארט הייסט געהן צוריק, יעדער ארבייט וואָס ווערט ניט געטאָן, איז א פאַרלוסט, וואָס קעהרט זיך מעהר ניט אום.

אונאויפהערליך קלינגען אין מיינע אויערען די ווערטער, וואָס איך האָב גע־הערט אין יען חרוב: מיר קלאָגען ניט, מיר לעבען בעסער ווי טויזענטער אידי־שע יישובים אין גלות, נאָר מיר ווערען פאַרברענט פון אונזרוה, ווייל מיר זענען אליין, ווייל אנדערע קומען ניט.

און ווערטער וואָס איך האָב געהערט אין נחלל: אונזערע קינדער לעבען גליקליך, אין וואַיילטאָג, נאָר אין אונ־זערע אין יסורים, אין דער איינצי־גער אידישער שעפונגס פרייד, אין די יסורים — די איינציגע אידישע יסורים אין דער וועלט, וואָס האָבען א זין און א תוכן אין דער וועלט.

אין דער אייגענער טראַגעדיע, אין דער אייגענער אַנטלויפונג פון אַלע אַנטלויפונגען